

**Faunaonderzoek
Erasmusveld
te Den Haag**

**Opdrachtgever
Ontwikkelingscombi
Wateringse Veld
te Den Haag**

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

Milieu consultancy
Watermanagement
Ruimtelijke ordening

**Faunaonderzoek
Erasmusveld
te Den Haag**

Aqua-Terra Nova BV

Zuidweg 79
2671 MP Naaldwijk
telefoon 0174 – 625246
fax 0174 – 629744
www.aquaterranova.nl

**Opdrachtgever
Ontwikkelingscombi
Wateringse Veld
te Den Haag**

Datum: 30 juni 2016
Rapportnr: 215130/AQT 302 FF/ML
Status: definitieve rapportage

IBAN: NL08 RABO 0368 1199 55

• BTW: NL-8105.67878.B01

• K.v.K. nr. 27240696

COLOFON

Titel : *Faunaonderzoek Erasmusveld te Den Haag*

Opdrachtgever : *Ontwikkelcombi Wateringse Veld te Den Haag*
Contactpersoon : dhr. C. Suijkens

Projectteam

Projectmanager : ing. A.P. Wubben
Auteur : ing. M. Langstraat
Veldwerk : ing. M. Langstraat, ing. J. Marchal en ing. T. Schelling
Borging : ing. J. Marchal

Projectnummer : **215130**

Aqua-Terra Nova is lid van het Netwerk Groene Bureaus, de branche organisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging van groene adviesbureaus.

Datum vrijgave	Status	Goedkeuring projectmanager	Goedkeuring kwaliteitsborger
30 juni 2016	Definitief		

© 2016 Aqua-Terra Nova B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

1 INHOUDSOPGAVE

1	INHOUDSOPGAVE	1
2	INLEIDING	2
2.1	Aanleiding	2
2.2	Doelstelling	2
2.3	Leeswijzer	2
2.4	Verantwoording	2
3	WERKWIJZE	3
3.1	Inleiding	3
3.2	Projectbeschrijving	3
3.3	Wettelijk kader Flora- en Faunawet	3
3.4	Inventarisatie vogels met jaarrond beschermde nesten	3
3.5	Inventarisatie vleermuizen	3
3.6	Inventarisatie vissen	4
3.7	Effectbeoordeling en toetsing	4
4	PROJECT	5
4.1	Ligging plangebied	5
4.2	Bestaande situatie	5
4.3	Beoogde situatie en werkzaamheden	6
5	RESULTATEN	7
5.1	Roofvogels en uilen	7
5.1.1	<i>Waarnemingen</i>	7
5.1.2	<i>Functionaliteit plangebied</i>	7
5.1.3	<i>Effecten en toetsing</i>	2
5.2	Vleermuizen	3
5.2.1	<i>Waarnemingen in het najaar</i>	3
5.2.2	<i>Waarnemingen in het voorjaar</i>	4
5.2.3	<i>Functionaliteit plangebied</i>	4
5.3	Vissen	5
6	EFFECTEN	6
6.1	Vogels met jaarrond beschermde rust- en/of verblijfplaatsen	6
6.2	Vleermuizen	6
6.2.1	<i>Stedelijke Ecologische Verbindingszone</i>	6
6.2.2	<i>Effecten op lange termijn</i>	7
6.2.3	<i>Effecten op korte termijn</i>	8
6.3	Vissen	8
7	CONCLUSIE	9
7.1	Aanwezigheid beschermde soorten	9
7.2	Toetsing Flora- en faunawet	9
7.2.1	<i>Jaarrond beschermde vogels</i>	9
7.2.2	<i>Vleermuizen</i>	9
8	BRONVERMELDING	10
BIJLAGE 1	VIGERENDE WETGEVING	11
BIJLAGE 2	WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN	13
BIJLAGE 3	KAARTEN WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN	16

2 INLEIDING

2.1 Aanleiding

Ontwikkelingscombi Wateringse Veld is werkzaam aan de realisatie van woningen en een ecologische zone in het deelproject Erasmusveld te Den Haag. Uit de oriënterende Eco-effectscan (rapportnummer 215130AQT301FFML d.d. 25 augustus 2015 ⁽¹⁵⁾) is gebleken dat het plangebied potentieel geschikt leefgebied biedt voor vleermuizen, vogels met jaarrond beschermde rust- en/of verblijfplaatsen en de beschermde bittervoorn. Onderstaand onderzoek is uitgevoerd om de af- dan wel aanwezigheid van (essentiële) leefgebieden en verblijfplaatsen van deze soorten aan te tonen.

In dit onderzoek wordt de aanwezigheid van vleermuizen, jaarrond beschermde vogels en beschermde vissen in het plangebied onderzocht door Aqua-Terra Nova BV in opdracht van Ontwikkelcombi Wateringse Veld te Den Haag.

2.2 Doelstelling

Het onderzoek heeft ten doel om vast te stellen:

1. Of het volkstuinen complex onderdeel uitmaakt van een (essentieel) leefgebied van vleermuizen;
2. Of in het plangebied jaarrond beschermde vaste rust- en/of verblijfplaatsen van vogels aanwezig zijn;
3. Of in de watergangen de beschermde bittervoorn en eventueel andere beschermde vissen aanwezig zijn;
4. Wat de functionaliteit van het plangebied is voor de aanwezige beschermde soorten;
5. Welke effecten het project heeft op de functionele leefomgeving van de aanwezige beschermde soorten.

Vervolgens wordt aangegeven of mogelijke negatieve effecten van het project te vermijden, mitigeren, en/of te compenseren zijn en welke vervolprocedure benodigd is.

2.3 Leeswijzer

In de inleiding worden de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek beschreven. Hierna volgt hoofdstuk 3 met de werkwijze en hoofdstuk 4 met een beschrijving van het plangebied en de geplande werkzaamheden. In hoofdstuk 5 komen de resultaten van de inventarisatie aan de orde. Dit leidt in hoofdstuk 6 tot een effectanalyse en in hoofdstuk 7 tot de conclusie over het voorkomen van beschermde soorten en de te nemen maatregelen. Hierna volgen de bronvermeldingen en de bijlagen met o.a. inventarisatiegegevens.

2.4 Verantwoording

Ecologisch medewerkers van Aqua-Terra Nova bv hebben ruime veldervaring in onderzoek naar de beschermde soortgroepen en hebben daartoe gerichte cursussen gevolgd.

Dit onderzoek geeft een zo volledig mogelijk beeld van aangetroffen aanwezige soorten en de effecten die het project op deze soorten kan hebben. Dit dient gezien te worden vanuit het perspectief dat het onderzoek gebaseerd is op een momentopname. De waarnemingen en conclusies sluiten niet uit dat de ecologie zich op het plangebied onvoorspelbaar ontwikkelt. Indien dit het geval is dient de initiatiefnemer hiertoe adequate maatregelen te treffen.

3 WERKWIJZE

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe de resultaten van de voorliggende rapportage tot stand zijn gekomen. Dit hoofdstuk dient tevens als onderbouwing van de conclusies. In het kort wordt weergegeven hoe de Flora- en Faunawetgeving in het project wordt geborgd.

3.2 Projectbeschrijving

Het project wordt beschreven aan de hand van de door de opdrachtgever verstrekte informatie. Hiertoe wordt de omvang en ligging van het plangebied beschreven in relatie tot groenstructuren in de omgeving, wordt de bestaande situatie geschetst en worden de beoogde activiteiten omschreven.

3.3 Wettelijk kader Flora- en Faunawet

In de Flora- en faunawet zijn beschermde soorten aangewezen. Hierbij zijn soorten ingedeeld in 3 beschermingscategorieën (tabel 1, 2 en 3) en vormen vogels een aparte categorie. Aanvullend zijn de nesten van enkele vogels jaarrond beschermd.

De bescherming van soorten is met name gericht op populaties en verblijfplaatsen van individuen. Hierbij wordt het 'nee, tenzij'-principe gehanteerd. Handelingen in strijd met de verbodsbepalingen zijn per definitie verboden. Uitzonderingen voor overtreding van de verbodsbepalingen kunnen worden verleend middels vrijstellingen en ontheffingen. Tevens is de zorgplicht te allen tijde van kracht voor alle planten en dieren. Zie box 1 voor de relevante verbodsbepalingen bij ruimtelijke inrichting en ontwikkelingen.

Box 1. Relevante verbodsbepalingen bij ruimtelijke inrichting en ontwikkelingen

Art 2 (zorgplicht); verplichting om schadelijke handelingen achterwege te laten, zoveel als redelijkerwijs gevergd kan worden;

Art. 8: verbod op het beschadigen etc. van groeiplaatsen van beschermde planten;

Art. 9: verbod op het doden, verwonden, vangen, opsporen etc. van beschermde dieren;

Art. 11: verbod op het beschadigen, verstoren etc. van verblijfplaatsen van beschermde dieren;

Art. 12: verbod op het beschadigen, vernielen en uitnemen van eieren van beschermde dieren.

3.4 Inventarisatie vogels met jaarrond beschermde nesten

De vogelinventarisatie naar de potentieel voorkomende roofvogels en uilen zijn uitgevoerd conform de Broedvogelmonitoringsmethode van SOVON⁽⁵⁾ en de soortenstandaard Buizerd⁽⁷⁾. In de soortenstandaard is de minimale onderzoeksinspanning aangegeven. Afwijkingen van de soortenstandaard worden onderbouwd bij de resultaten.

In totaal zijn 2 vogelinventarisaties in de vroege ochtend en 2 in de nacht bij droog weer uitgevoerd door twee ervaren veldwerkers met verrekijker. Tijdens de inventarisaties worden waarnemingen (soort, tijdstip, locatie, gedrag etc.) en de weersomstandigheden genoteerd. De resultaten van de inventarisaties worden weergegeven op een kaart. Aan de hand van de resultaten wordt de functionaliteit van het plangebied voor beschermde soorten beschreven en zo nodig met foto's verduidelijkt.

3.5 Inventarisatie vleermuizen

De vleermuizeninventarisatie is uitgevoerd conform het Vleermuizenprotocol⁽⁶⁾ en de Soortenstandaards voor vleermuizen⁽⁷⁾. In het protocol en soortenstandaards is de minimale onderzoeksinspanning aangegeven. Afwijkingen van het vleermuisprotocol en soortenstandaards zijn onderbouwd bij de resultaten.

De inventarisaties zijn uitgevoerd door twee ervaren veldwerker met batdetector (Pettersson D100 en D240x) en opnameapparatuur. Tijdens de inventarisaties zijn waarnemingen (soort, tijdstip, locatie, gedrag etc.) en de weersomstandigheden genoteerd en zijn indien nodig geluidsopnamen van vleermuizen gemaakt. De resultaten van de inventarisaties worden weergegeven op kaarten. Aan de hand van de resultaten wordt de functionaliteit van het plangebied voor beschermde soorten beschreven en zo nodig met foto's verduidelijkt.

Omdat de activiteit van vleermuizen afhankelijk is van de weersomstandigheden en vleermuizen regelmatig verhuizen tussen verschillende verblijfplekken, is het noodzakelijk meerdere malen bij gunstige weersomstandigheden te inventariseren. Gunstige weersomstandigheden zijn nachten met een temperatuur van >10°C en zonder harde wind of regen.

3.6 Inventarisatie vissen

Op 29 juni 2016 is de watergang in het volkstuincomplex geïnventariseerd door een deskundige ecologie met een schepnet. De inventarisatie heeft plaatsgevonden conform de soortenstandaard Bittervoorn ⁽⁷⁾ met een groot schepnet met een gestrekte maaswijdte van 3 millimeter en een netgrootte van 70x40 centimeter.

3.7 Effectbeoordeling en toetsing

Voor de aanwezige beschermde soorten worden de effecten van de voorgenomen handelingen beoordeeld en getoetst aan de verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet en de zorgplicht.

De toetsing is gericht op aantasting en verstoring van individuen, hun voortplantingsplaatsen en overige vaste rust- en verblijfplaatsen en hun functionele leefomgeving. De toetsing is afhankelijk van de kwetsbare periode waarin handelingen een effect kunnen hebben. Vervolgens wordt beoordeeld of aantasting van individuen, verblijfplaatsen en hun functionele leefomgeving een effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van de regionale of landelijke populatie.

Per soortgroep worden de handelingen getoetst aan de verbodsbepalingen en de zorgplicht. Per beschermingscategorie worden hierbij verschillende toetsingskaders gehanteerd (zie tabel 3).

Tabel 1. Toetsingskader per beschermingscategorie

Categorie	Toetsingskader
Tabel 3 Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB	Effecten dienen te allen tijde voorkomen te worden. Voor het verwijderen of verstoren van verblijfplaatsen, essentiële vliegroutes of essentieel foerageergebied is een ontheffing van de Flora- en Faunawet noodzakelijk.
Vogels	Verstoring of verwijdering van in gebruik zijnde nesten dient te allen tijde voorkomen te worden. Van ca. 15 vogelsoorten zijn de nesten jaarrond beschermd. Voor het verwijderen van dergelijke nesten is een ontheffing van de Flora- en Faunawet noodzakelijk.
Alle planten en dieren	In het kader van de zorgplicht dienen schadelijke effecten zoveel als redelijkerwijs verwacht kan worden voorkomen te worden, beperkt te worden of ongedaan gemaakt te worden.

4 PROJECT

4.1 Ligging plangebied

Het plangebied is gelegen op de hoek van de Leyweg en de Noordweg in de wijk Erasmusveld te Den Haag, gemeente Den Haag in de Provincie Zuid-Holland. Zie figuur 1 voor de ligging en de begrenzing van het plangebied.

Figuur 4.1. Ligging plangebied (Bron: Google Maps)

4.2 Bestaande situatie

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 53.000 m². Het terrein bestaat in de huidige situatie uit een verwilderd volkstuinten complex, een woning met bijgebouwen en braakliggend terrein.

Het volkstuinten complex beslaat ruimschoots het grootste deel van het plangebied. Een klein deel van de volkstuinten is nog steeds in gebruik. Echter is het overige deel sterk verwilderd met vervallen schuren en tuinhuisjes. De begroeiing bestaat uit typische tuinplanten als braam, vlinderstruiken, rozen, hortensia's, allerlei hagen, coniferen, druif, verscheidenheid aan fruitbomen, heermoes, pompoen en allerlei besdragende heesters. De schuren en tuinhuisjes betroffen meestal houten gebouwtjes met sierlijsten. Enkele schuren betreffen enkelsteense gebouwtjes. Binnen het complex zijn enkele watergangen en meerdere vijvers aanwezig. Zowel de watergangen als de vijvers zijn zeer rijk aan oever- en waterplanten.

Het woonhuis aan de Noordweg betreft een stenen woning met een plat dak en een spouwmuur. Langs het dak zijn houten boeiboorden aanwezig. De woning is bewoond, maar vertoont wel tekenen van achterstallig onderhoud als afbladderende verf. Op het erf van de woning is tevens een enkelsteense schuur aanwezig met houten betimmering en een golfplaten dak. De golfplaten leken sterk op asbesthoudend materiaal.

Een deel van het plangebied aan de Leyweg betreft een grasveld, omringd door een watergang. De noordzijde van het plangebied betrof braakliggend terrein. Ten tijde van het veldbezoek was deze afgesloten door middel van een hek en niet toegankelijk.

In de nieuwe situatie zullen woningen gerealiseerd worden met aan de noordzijde van het plangebied een ecologische zone. Het project Erasmusveld is onderdeel van het project Wateringse Veld.

4.3 Beoogde situatie en werkzaamheden

Deze projectomschrijving is opgesteld aan de hand van plattegronden, ontwerptekeningen en de mondeling en schriftelijke door de opdrachtgever verstrekte informatie. Het project betreft volgens de Flora- en faunawet een ruimtelijke ingreep. In het plangebied wordt de bestaande situatie verwijderd, waarna de nieuwe situatie gerealiseerd wordt.

Binnen het plangebied zullen 320 woningen worden gerealiseerd in 4 deelgebieden:

1. het Lint (8 woningen);
2. de Groene rand (48 woningen);
3. Compact wonen (33 woningen);
4. Eco zone (105 woningen).

Het woningenbestand zal bestaan uit:

- 8 lintwoningen;
- 33 herenhuizen;
- 30 patio-woningen;
- 108 rijwoningen;
- 141 appartementen.

De noordzijde (eco zone) zal bestaan uit een ecologische zone die aansluit op de groene verbinding die door het gebied loopt (zie figuur 4.2). Deze verbinding bestaat uit een watergang met groene oevers met aan weerszijden struweel en bomen.

Voor de herinrichting van het gebied zal het gehele gebied bouwrijp gemaakt worden. De huidige begroeiing en de aanwezige schuurtjes en gebouwen zullen verwijderd worden, inclusief de woning met bijbehorende gebouwen aan de Noordweg. De watergangen zullen gedempt en of vergraven worden.

Bovenstaande omschrijving van het plangebied en de geplande werkzaamheden zijn overgenomen uit de rapportage Eco-effectscan 215130AQT301FFML d.d. 25 augustus 2015⁽¹⁵⁾.

Figuur 4.2. Ligging plangebied, rood omlijnd. Mogelijke ecologische verbindingen zijn aangegeven met groene stippen

De activiteiten vormen de basis voor de toetsing aan de Flora- en Faunawet.

5 RESULTATEN

5.1 Roofvogels en uilen

Zie tabel 5.1 voor de data en de weersomstandigheden tijdens de locatiebezoeken.

Tabel 5.1. Logboek locatiebezoeken

Datum	Tijd	Onderzoek	Weersomstandigheden
17 maart 2016	06:30-08:00 (zon op: 06:49 uur)	Roofvogels en uilen	Licht bewolkt, droog, 4°C, wind 3 Bft
13 april 2016	06:30-08:00 (zon op: 06:47 uur)	Roofvogels en uilen	Half bewolkt, droog, 6 °C, wind 2 Bft.
24 mei 2016	21:30-23:40 (zon onder: 21:41 uur)	Vleermuizen en uilen	Bewolkt, droog, 11 °C, wind 2 Bft
15 juni 2015	03:15-:00 (zon op: 05:19 uur)	Vleermuizen en uilen	Helder, droog, 14 °C, wind 2 Bft

5.1.1 Waarnemingen

Tijdens het veldbezoek op 17 maart en 13 april zijn op het volkstuintcomplex Erasmusveld verschillende algemene (zang)vogels aangetroffen. Deze betroffen:

- Pimpelmees,
- Halsbandparkiet,
- Winterkoning,
- Merel
- Koolmees
- Houtduif
- Stadsduif
- Zwartkop
- Ekster
- Fitis
- Vink
- Groenling
- Goudvink
- Waterhoen
- Meerkoet
- Tjiftjaf
- Nijlgans
- Fazant
- Kauw
- Kraai

Het plangebied maakt onderdeel uit van het broed territorium van een groot aantal algemene broedvogels. Alle in Nederland voorkomende vogels zijn tijdens het broeden beschermd en mogen niet verstoord worden. Vanwege het grote aantal broedvogels in het plangebied worden werkzaamheden in de periode half maart tot en met half augustus afgeraden.

Op 17 maart is in de noordwestelijke hoek van het volkstuint complex een buizerd (*Buteo buteo*) waargenomen. Buizerd betreft een soort waarvan de rust- en/of verblijfplaatsen jaarrond strikt beschermd zijn. De nesten van Buizerds mogen wettelijk niet zonder ontheffingen en vooraf genomen mitigerende maatregelen verwijderd of verstoord worden.

Na inspectie is in de noordwestelijke hoek van het volkstuintcomplex geen nest aangetroffen. Tevens zijn alle geschikte bomen op het complex en in de directe omgeving gecontroleerd op de aanwezigheid van geschikte nesten, maar deze zijn niet aangetroffen.

Op 13 april werd de buizerd opnieuw in de noordwestelijke hoek van het volkstuintcomplex waargenomen. Het dier werd weggejaagd door een kolonie kauwen. Op 13 april hebben de ecologen tevens het plangebied ten noorden van het volkstuintcomplex geïnspecteerd. De bomen langs de rand van dit weiland zijn door twee ecologen met behulp van verrekijkers geïnspecteerd op aanwezigheid van nesten. Deze zijn niet aangetroffen. Wel is de buizerd tijdens de nest controle wegvliegend in oostelijke richting waargenomen. Waarschijnlijk heeft het dier een nest in de omgeving en maakt het volkstuintcomplex deel uit van zijn jachtgebied.

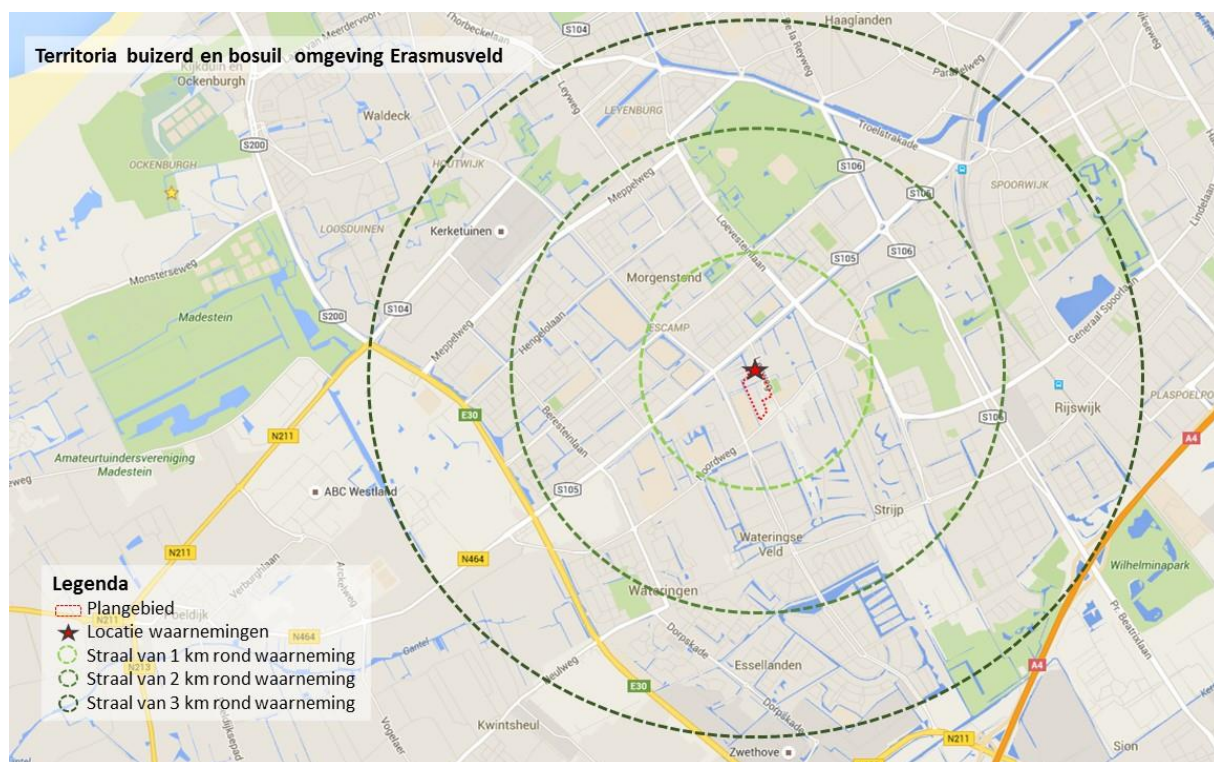
Op 24 mei en 15 juni is tijdens de voorjaarsrondes vleermuizen tevens actief gelet op waarnemingen van uilen. Op beide data is aan de noordzijde van het plangebied een bosuil (*Strix aluco*) waargenomen en/of gehoord. Het betroffen zeer korte waarnemingen en een enkele roep. Er zijn geen verdere sporen van de bosuil waargenomen noch zijn nesten of braakballen aangetroffen of de roep van jongen of andere verblijfplaats indicerende waarnemingen gedaan. De aanwezigheid van verblijfplaatsen binnen de begrenzing van het plangebied kan uitgesloten worden. Vermoedelijk betreft het een dier dat een nest en/of verblijfplaats in de omgeving van het plangebied heeft.

5.1.2 Functionaliteit plangebied

Het plangebied heeft geen functie als verblijfplaats voor vogels met jaarrond beschermd rust- en/of verblijfplaatsen. Wel maakt het volkstuintcomplex onderdeel uit van foerageergebied van de buizerd en de bosuil.

(Jacht)territoria van zowel de buizerd als de bosuil kunnen enkele kilometers groot zijn. Het leefgebied van beide soorten bestaat uit afwisselende landschappen, met bomen, bosjes en open stukken. In het broedterritorium dienen grote, dikke bomen aanwezig te zijn die stevig genoeg zijn om het nest te kunnen dragen. Het jacht territorium bestaat uit open gebieden waar genoeg voedsel te vinden is binnen een straal van enkele kilometers van het nest. Beide vogels hebben regelmatig verblijfplaatsen in grotere (stads)parken en op landgoederen.

Binnen een straal van 3 kilometer van de waarnemingen (rode ster in figuur 5.1) zijn meerdere geschikte broed territoria aanwezig. Deze bevatten onder andere Park Overvoorde, Zuiderpark, Park Huis te Lande en 't Hof Park. Hiernaast is de zuidelijke kant van Den Haag en Rijswijk rijk aan oudere kleine landgoederen die geschikt broedbiotoop bieden.

Figuur 5.1. Ligging plangebied, rood omlijnd (zie bijlage 2 voor een uitvergroting van het plangebied) Mogelijke ecologische verbindingen zijn aangegeven met groene stippen

Het plangebied maakt onderdeel uit van het broed territorium van een groot aantal algemene broedvogels. Alle in Nederland voorkomende vogels zijn tijdens het broeden beschermd en mogen dan niet verstoord worden.

5.1.3 Effecten en toetsing

In het plangebied zijn geen vaste rust- en/of verblijfplaatsen van jaarrond beschermde vogels aanwezig. Wel maakt het volkstuincomplex deel uit van een territorium van een buizerd en een bosuil. Vanwege de aanwezige mogelijk alternatieve jacht territoria in de omgeving hebben de geplande werkzaamheden geen negatief effect op de buizerd of bosuil.

Het plangebied maakt onderdeel uit van het broed territorium van een groot aantal algemene broedvogels. Alle in Nederland voorkomende vogels zijn tijdens het broeden beschermd en mogen dan niet verstoord worden. Vanwege het grote en hoge aantal broedvogels in het plangebied worden werkzaamheden in de periode half maart tot en met half augustus afgeraden.

5.2 Vleermuizen

Zie tabel 5.2 voor de data en weersomstandigheden tijdens de locatiebezoeken.

Tabel 5.2. Logboek locatiebezoeken

Datum	Tijd	Onderzoek	Weersomstandigheden
24 september 2015	19:45-21:45 uur (zon onder: 19:33 uur)	Vleermuizen	Half bewolkt, droog, 14°C, wind 2 Bft
8 oktober 2015	19:00-21:00 (zon onder: 19:01 uur)	Vleermuizen	Bewolkt, droog, 13 °C, wind 1 Bft.
24 mei 2016	21:30-23:40 (zon onder: 21:41 uur)	Vleermuizen en uilen	Bewolk, droog, 11 °C, wind 2 Bft
15 juni 2015	03:15-05:00 (zon op: 05:19 uur)	Vleermuizen en uilen	Helder, droog, 14 °C, wind 2 Bft

De waarnemingen per inventarisatieronde zijn in bijlage 2 en 3 in tabellen en op kaarten weergegeven. Zie tabel 4 en 5 voor een beknopt resultatenoverzicht van de inventarisatie rondes in het voorjaar, zomer en najaar van 2015 en 2016.

In het plangebied zijn drie soorten vleermuizen waargenomen: gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*) en laatvlieger (*Eptesicus serotinus*).

5.2.1 Waarnemingen in het najaar

Onderstaand de waarnemingen tijdens het vleermuisonderzoek in het najaar van 2015.

Waarnemingen 24 september 2015

Op 24 september zijn in het begin van de avond (vanaf een half uur na zonsondergang) meerdere overvliegende gewone dwergvleermuizen waargenomen. De dieren kwamen aanvliegen uit noordelijke richting en vlogen naar het zuiden.

Boven het noordwestelijke deel van het volkstuincomplex zijn veel losse waarnemingen gedaan van de gewone dwergvleermuis. Vermoedelijke betroffen dit enkele foeragerende en overvliegende dieren, echter waren ze niet zichtbaar vanwege de beplanting. Na 21:30 uur werden minder waarnemingen van vleermuizen gedaan, hoewel een enkeling boven het volkstuincomplex bleef foerageren.

Waarnemingen 8 oktober 2015

Op 8 oktober is kort na uitvliegtijd expliciet gelet op overvliegende dieren. De ecologen zijn beide aan een zijde van het volkstuincomplex gaan staan (noordoostpunt en zuidwestpunt van het plangebied) om de vliegroute in kaart te brengen. Tijdens deze telling zijn circa 24 gewone dwergvleermuizen van noord naar zuid vliegend waargenomen over het volkstuincomplex heen. Een aantal dieren bleef foerageren boven het volkstuincomplex.

Een half uur na zonsondergang zijn een tweetal overvliegende laatvliegers waargenomen. Langs de bomen rij aan de zuidgrens van het volkstuincomplex zijn twee foeragerende ruige dwergvleermuizen waargenomen. De dieren vertoonden geen sociaal of ander verblijfplaats indicerend gedrag.

Na 20:15 uur werden de waarnemingen minder, op een aantal foeragerende gewone dwergvleermuizen na.

In het najaar zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen.

Tijdens de inventarisatie op 8 oktober is tevens de directe omgeving van het volkstuincomplex geïnventariseerd op vleermuizen. Hierbij is het gebied tussen de Leyweg, Erasmusweg, Laan van Wateringseveld en Noordweg onderzocht op aanwezigheid van vleermuizen. Buiten de begrenzing van het volkstuincomplex zijn alleen aan de Leyweg en ten noorden van het complex enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen.

Tabel 5.3. Waarnemingen vleermuizen najaar 2015

Soort	Gedrag	Locatie	Totaal aantal waarnemingen
Gewone dwergvleermuis	Foeragerend	Verspreid boven volkstuincomplex	21
		Ten noorden van het volkstuincomplex	2
		Ten oosten van het volkstuincomplex	1
	Balts/sociale roep	Zuidgrens volkstuincomplex	1
	Overvliegend	Van noord naar zuid	Enkele tientallen
		Overige richtingen	5
Ruige dwergvleermuis	Foeragerend	Zuidgrens volkstuincomplex	2
Laatvlieger	Overvliegend	Boven volkstuincomplex	2

Waarnemingen buiten het plangebied staan cursief weergegeven

5.2.2 Waarnemingen in het voorjaar

Onderstaand de waarnemingen tijdens het vleermuisonderzoek in het voorjaar van 2016.

Waarnemingen 24 mei 2016

Op 24 mei is alleen de gewone dwergvleermuis waargenomen in het plangebied. Aan het begin van de avond (half uur na zonsondergang) zijn enkele zuidwaarts overvliegende dieren waargenomen.

Tijdens het onderzoek zijn met name foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen aan de noord en westkant van het volkstuincomplex. Vanaf 23:25 uur werden minder waarnemingen gedaan en bleek een deel van de foeragerende dieren weggevlogen te zijn.

OP 24 mei zijn op de wegen rondom het volkstuincomplex geen waarnemingen gedaan van vleermuizen.

Waarnemingen 15 juni 2016

Op 15 juni zijn enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen waargenomen boven het volkstuincomplex. Er zijn geen overvliegende dieren waargenomen.

Al met al zijn in het voorjaar minder vleermuizen waargenomen dan in het najaar. Ook in het voorjaar zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen.

Tabel 5.4. Waarnemingen vleermuizen voorjaar 2016

Soort	Gedrag	Locatie	Totaal aantal waarnemingen
Gewone dwergvleermuis	Foeragerend	Gehele plangebied (volkstuincomplex)	Ca. 15
	Losse waarnemingen	Gehele plangebied (volkstuincomplex)	6
	Overvliegend	Van noord naar zuid	2

5.2.3 Functionaliteit plangebied

Het volkstuincomplex heeft een functie als foerageergebied en vliegroute (zie box 1) voor de gewone dwergvleermuis. Binnen de begrenzing van het plangebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig.

Gezien de vliegrichting van de gewone dwergvleermuizen in het najaar en het type woonwijk ten noorden van het volkstuincomplex is het aannemelijk dat de vleermuizen die migreren en foerageren boven het volkstuincomplex afkomstig zijn uit de wijk ten noorden van het plangebied. Deze wijk (Morgenstond) betreft een na-oorlogse jaren 50 wijk met veel lage flats (drie of vier verdiepingen) afgewisseld met groen. Ervaring heeft uitgewezen dat deze wijken erg populair zijn bij de gewone dwergvleermuis. Voorbeelden hiervan uit de omgeving betreffen de hoge aantallen vleermuizen in de Rotterdamse wijken Hoogvliet en Zuidwijk en de Delftse wijk Wippolder.

Het volkstuincomplex Erasmusveld heeft een functie als migratieroute en foerageergebied voor deze gewone dwergvleermuizen.

Box 1: Beschrijving vliegroute

Vliegroutes

Rond zonsondergang vliegen gewone dwergvleermuizen uit om te foerageren. Ze benutten beschutte trajecten om de foerageergebieden te bereiken. Ze kiezen zoveel mogelijk lijnvormige structuren en vliegen bij voorkeur uit de wind en uit het licht (straatverlichting, verlichting van gebouwen et cetera). Veelal wordt langs deze structuren ook gefoerageerd, het gaat dan bijvoorbeeld om bomenrijen, watergangen met opgaande begroeiing en groene erfafscheidingen.

Aan de vliegroutes worden door de gewone dwergvleermuis eisen gesteld ten aanzien van de beschutting en hoogte, dichtheid en structuur (enkel, dubbel, overhangend). Ook worden er eisen gesteld aan de mate van aanwezige gaten of onderbrekingen, aanwezige lichtbronnen en hoe de vliegroute ligt ten opzichte van de het landschapselement.

Onder verschillende weersomstandigheden, bijvoorbeeld bij verschillende windsnelheden en windrichtingen, kunnen verschillende routes worden gebruikt. Soms zijn de vliegroutes niet aan een herkenbare lijnvormige structuur te relateren. Er vindt dan een diffuse verspreiding over de woonwijk en groengebieden plaats en wordt er gefoerageerd in tuinen, bomen, bij stedelijk groen, watergangen en dergelijke ⁽⁷⁾.

5.3 Vissen

Tijdens het visonderzoek zijn met name macrofauna (muggenlarve, vlokkeeftje, waterscorpionen en wantsen) aangetroffen. In de watergang was veel bladafval aanwezig. Dit veroorzaakt een laag organisch materiaal op de bodem van de watergang, waardoor deze minder geschikt is voor vissen als modderkruiper en bittervoorn. Er zijn tijdens het visonderzoek geen vissen aangetroffen. Wel is een bastaardkikker waargenomen.

Het onderzoek is alleen uitgevoerd in de doorlopende watergang en niet in de (verwaarloosde) geïsoleerde vijvers in de voormalig volkstuinten. Vanwege de geïsoleerde ligging hebben vissen geen toegang tot deze vijvers. In de vijvers zijn wel verschillende amfibieën aanwezig als bastaardkikker. Tijdens de veldbezoeken zijn geen koren van beschermde amfibie soorten gehoord, noch zijn beschermde soorten waargenomen.

6 EFFECTEN

6.1 Vogels met jaarrond beschermde rust- en/of verblijfplaatsen

In het plangebied zijn geen vaste rust- en/of verblijfplaatsen van jaarrond beschermde vogels aanwezig. Wel maakt het volkstuincomplex deel uit van een jachtterritorium van een buizerd (*Buteo buteo*) en een bosuil (*Strix aluco*). In de omgeving van het plangebied zijn meerdere alternatieve jachtgebieden aanwezig. Deze bestaan uit parken en oude landgoederen. Mogelijk zijn een deel van deze groengebieden reeds bezet door een soortgenoot. Echter zijn zowel de bosuil als de buizerd redelijk vindingrijk en oppoortuun in het vinden van nieuwe jachtgronden.

De buizerd is de meest voorkomende broedende roofvogel in Nederland en komt in het gehele land algemeen voor. Ook de bosuil komt wijdverspreid voor in Nederland. Na een grote toename in aantallen en verspreiding vanaf de jaren '60 is de populatie in Nederland sinds jaren '90 stabiel ⁽⁹⁾.

Zowel de buizerd als de bosuil hebben een groot verspreidingsgebied. Beide vogels zijn zeer goed in staat nieuwe jachtgronden te vinden bij verstoring van hun jachtgebied aan het Erasmusveld. Negatieve effecten door de herontwikkeling van het Erasmusveld op de buizerd en bosuil worden uitgesloten. Vervolgstappen zijn niet noodzakelijk.

Het plangebied maakt onderdeel uit van het broedterritorium van een groot aantal algemene broedvogels. Alle in Nederland voorkomende vogels zijn tijdens het broeden beschermd en mogen niet verstoord worden. Vanwege het grote aantal broedvogels in het plangebied worden werkzaamheden in de periode half maart tot en met half augustus afgeraden.

6.2 Vleermuizen

Het plangebied (volkstuincomplex) maakt deel uit van een migratieroute en foerageergebied van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*). Er zijn geen verblijfplaatsen aanwezig.

6.2.1 Stedelijke Ecologische Verbindingszone

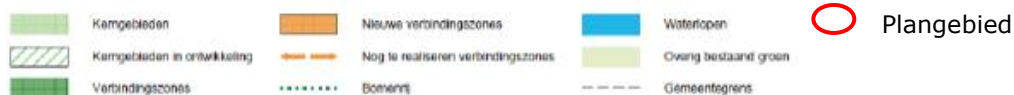
Het volkstuincomplex en het grasveld ten noorden van het volkstuincomplex zullen plaatsmaken voor woningbouw. In de nieuwe situatie zal het groen van het plangebied Erasmusveld deel gaan uitmaken van de Stedelijke Ecologische Verbindingszone. In de Stedelijke Verbindingszone in Den Haag 2008-2018 maakt het plangebied Erasmusveld deel uit van de verbindingszone Erasmusveld (zie figuur 6.1 voor de ligging van de verbindingszone Erasmusveld) ⁽¹⁶⁾. In hoofdstuk 5 van de Eco-effectscan Erasmusveld met rapportnummer 215130/AQT301FF/ML d.d. 25 augustus 2015 staan de doelstellingen en het beleid van de Stedelijke Verbindingszone in Den Haag 2008-2018 uitgebreid beschreven.

Het beleid van de Stedelijke Verbindingszone is gericht op het behouden en versterken van natuurwaarden en ecologische functies. In het rapport Stedelijke Verbindingszone Den Haag zijn de volgende aandachtspunten beschreven:

- Zorgen dat de verbindingszones goed op elkaar aansluiten en barrières opgelost worden;
- Zorgen dat de kwaliteit van de zones hoog is, door een goede inrichting en beheer (een gevarieerde structuur met veel leefomstandigheden voor verschillende soorten);
- Het netwerk van verbindingszones verstevigen, door de Groene Hoofdstructuur uit te breiden met enkele effectievere ecologische verbindingen;
- Het vergroten van de natuurbeleving en recreatieve mogelijkheden (wandel- en fietsroutes)
- Zorgen voor een mooie ecologische verbindingszone die bijdraagt aan welzijn en gezondheid en een aantrekkelijke woonomgeving;
- Opvangen van de gevolgen van klimaatveranderingen voor de natuurwaarden en bijdragen aan de mogelijkheden voor vasthouden en bergen van water en dempen van extreme temperaturen.

Legenda

Figuur 6.1: ecologische verbindingszone Erasmusveld ⁽¹⁶⁾

In de verbindingszone Erasmusveld spelen watergangen een belangrijke rol. Over het algemeen zijn een goede waterkwaliteit, plas/dras zones en beschutte oevers sowieso van belang voor verbindingsroutes. Doorlopende lijnvormige structuren geven dekking voor weersinvloeden en roofdieren, foerageermogelijkheden, oriëntatie (vleermuizen) en (tijdelijke) woonplekken. Voor de migrerende vleermuizen is het van belang dat ze hiernaast voldoende beschutting hebben, kunnen jagen onderweg, niet verstoord worden door verlichting en tussenliggende wegen geen barrière vormen.

Inrichtingseisen Erasmusveld

In het rapport Stedelijke Verbindingszone in Den Haag 2008-2018 zijn de onderstaande aandachtspunten en inrichtingseisen opgesteld voor de ecologische verbindingszone Erasmusveld.

"Aandacht is nodig voor een goede aansluiting daar waar wegen de zone doorsnijden. Intensief recreatief gebruik is niet wenselijk. De inrichting moet schuilplekken en tijdelijke verblijfplaatsen voor de doelsoorten bieden. Aandacht is nodig voor een goede waterkwaliteit, plas- en draszones en poelen en een versteving van de bos, struweel-, mantel- en zoomvegetaties van vochtige, voedselrijke bodems (klei). Belangrijke elementen zijn:

- lijnvormige landschapselementen;
- doorsnee ontwikkelde houtwal, met om de 500 meter een schuilplaats van 100 m² bestaande uit dode bomen, houtstapels, houtrillen, takken- of rietbossen en ruige bosranden;
- rijke ondergroei, geen open stukken (gras) groter dan 30 meter;
- glooiende, in de zon gelegen oevers;
- ondiepe poelen op onderlinge afstanden van ca. 250 m, met aansluitend ruig grasland en bosjes, struwelen, heggen en ruigtevegetaties;
- waterlopen deels minimaal 1,20 meter diep, met minstens aan één zijde natuurlijke oevers."⁽¹⁶⁾

6.2.2 Effecten op lange termijn

Indien bij de inrichting voldaan wordt aan bovenstaande eisen en de ecologische zone in noord-zuid richting aangelegd wordt zal de vliegroute behouden blijven. Hierbij zal wel rekening gehouden moeten worden met het voorkomen verstoring door verlichting. In de huidige situatie is er geen verlichting aanwezig in het volkstuincomplex, bij een verandering van deze situatie kan dat verstoring opleveren. Het volkstuincomplex is momenteel 1 van de weinige donkere locaties in de omgeving Erasmusveld en wordt, met name in het najaar, intensief gebruikt als vliegroute en foerageergebied. Donkere en beschutte groengebieden in stedelijk gebied zijn waardevol voor verschillende fauna, waardoor het van belang is om deze te behouden.

Door de groene verbinding zo donker mogelijk te houden en, daar waar nodig is, gebruik te maken van amberkleurige verlichting zal de ecologische verbinding de functie van vliegroute kunnen vervullen. Hiernaast zal hierdoor de waarde van de ecologische verbinding voor overige zoogdieren als egel en amfibieën toenemen.

6.2.3 Effecten op korte termijn

Tijdens de werkzaamheden kan de vliegrouete tijdelijk verstoord worden. Dit is echter te voorkomen door tijdens de werkzaamheden maatregelen te nemen. Verstoring van de vliegrouete kan voorkomen worden door het nemen van (een aantal van) de onderstaande maatregelen:

- Werkzaamheden uitvoeren in de periode dat de vleermuizen niet actief zijn (winterperiode). Dit betreft de periode van 1 oktober tot 15 april.
- Bomenrijen of beschutte watergangen in of langs het plangebied behouden tijdens de werkzaamheden. Deze bomenrijen dienen te voldoen aan de randvoorwaarden voor gewone dwergvleermuis conform de soortenstandaard gewone dwergvleermuis ⁽⁷⁾;
- Uitstraling van licht voorkomen (werkzaamheden in de periode 15 april tot 1 oktober bij daglicht uitvoeren of bouw lampen zodanig richten dat geen uitstraling plaatsvindt naar de groene zone).

Indien negatieve effecten op de aanwezige vliegrouete voorkomen kunnen worden zijn geen verdere procedures noodzakelijk.

6.3 Vissen

In het plangebied zijn geen (beschermde) vissoorten aangetroffen. Negatieve effecten van de werkzaamheden op vissen zijn uitgesloten.

7 CONCLUSIE

7.1 Aanwezigheid beschermde soorten

Het volkstuincomplex Erasmusveld en het noordelijk gelegen grasveld maken deel uit van het jachtterrein van een buizerd (*Buteo buteo*), bosuil (*Strix aluco*) en gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*). Hiernaast heeft het volkstuincomplex een functie als vliegroute voor de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*). Het plangebied wordt in mindere mate gebruikt als foerageergebied door de ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*).

In het volkstuincomplex zijn 20 verschillende soorten algemene broedvogels aangetroffen in hoge aantallen. De nesten van vogels zijn beschermd tijdens het broeden. Om verstoring van broedvogels te voorkomen wordt geadviseerd de werkzaamheden buiten het broedseizoen (grootweg van maart t/m half augustus uit te voeren. Indien vogelnesten aangetroffen worden, dienen de werkzaamheden nabij het nest uitgesteld te worden totdat de jongen uitgevloogen zijn of dient een verstoringvrije zone rond het nest te worden opgesteld.

Vanwege de dichte begroeiing van de beplanting en de zeer hoge aantallen broedvogels is het in het volkstuincomplex niet mogelijk om in het broedseizoen middels een controle voorafgaand aan de werkzaamheden de aanwezigheid van nesten uit te sluiten. Het kappen in het broedseizoen wordt ten eerste afgeraden. Indien werkzaamheden in het voorjaar of zomer noodzakelijk zijn wordt geadviseerd de beplanting in het najaar en/of winter drastisch terug te snoeien of te verwijderen.

Beschermde vissen zijn in het plangebied niet aanwezig.

7.2 Toetsing Flora- en faunawet

7.2.1 Jaarrond beschermde vogels

Zowel de buizerd als de bosuil zijn algemeen voorkomende broedende vogels in Nederland met een groot verspreidingsgebied. Beide vogels zijn zeer goed in staat nieuwe jachtgronden te vinden bij verstoring van hun jachtgebied aan het Erasmusveld. Negatieve effecten door de herontwikkeling van het Erasmusveld op de buizerd en bosuil worden uitgesloten. Vervolgstappen zijn niet noodzakelijk.

7.2.2 Vleermuizen

Indien bij de inrichting voldaan wordt aan de randvoorwaarden zoals gesteld in de Stedelijke Verbindingszone in Den Haag 2008-2018 ⁽¹⁶⁾, in noord-zuid richting wordt aangelegd en rekening gehouden wordt met verstoring door licht (geen of amberkleurige verlichting) zal de vliegroute op de lange termijn behouden blijven.

Tijdens de werkzaamheden kan de vliegroute tijdelijk verstoord worden. Dit is echter te voorkomen door tijdens de werkzaamheden maatregelen te nemen. Verstoring van de vliegroute kan voorkomen worden door het nemen van (een aantal van) de onderstaande maatregelen:

- Werkzaamheden uitvoeren in de periode dat de vleermuizen niet actief zijn (winterperiode). Dit betreft de periode van 1 oktober tot 15 april.
- Bomenrijen of beschutte watergangen in of langs het plangebied behouden tijdens de werkzaamheden. Deze bomenrijen dienen te voldoen aan de randvoorwaarden voor gewone dwergvleermuis;
- Uitstraling van licht voorkomen (werkzaamheden in de periode 15 april tot 1 oktober bij daglicht uitvoeren of bouw lampen zodanig richten dat geen uitstraling plaatsvindt naar de groene zone).

Indien (tijdelijke) negatieve effecten op de aanwezige vliegroute voorkomen kunnen worden zijn geen verdere procedures noodzakelijk. Indien dit niet mogelijk blijkt, is ontheffing voor verstoring van een vliegroute van de gewone dwergvleermuis in het kader van de Flora- en faunawet noodzakelijk.

8 BRONVERMELDING

1. 'Flora- en faunawet', Ministerie van LNV, Den Haag, 2002.
2. 'Wijziging Regeling vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten Flora- en faunawet', Staatscourant, Den Haag, 2 februari 2005.
3. 'Handreiking Flora- en faunawet', W.R.M. van Heusden & S.J. Vreugdenhil, Dienst landelijk gebied, oktober 2008.
4. 'Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet', Dienst Regelingen, Ministerie van LNV, augustus 2009.
5. 'Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek', SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2011.
6. 'Vleermuizenprotocol', Vakberaad vleermuizen & Netwerk Groene Bureaus. 24-01-2012.
7. 'Soortenstandaard gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, buizerd, bittervoorn. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van EL&I. December 2011.
8. 'Heukels' Flora', Nationaal Herbarium Nederland, Universiteit Leiden, 2005.
9. www.Sovon.nl
10. www.vleermuis.net
11. www.vleermuizenindestad.nl
12. www.minlnv.nl
13. 'Werkatlas verspreiding zoogdieren in Zuid-Holland 2000-2008', K. Mostert en J. Willemsen, Stichting Zoogdierwerkgroep Zuid-Holland, Delft, december 2008.
14. 'Vleermuizen', C. Dietz *et al.*, Tirion Natuur, Utrecht, 2011.
15. Langstraat, M. augustus 2015, *Eco-effectscan Erasmusveld te Den Haag*, rapportnummer 215130AQT301FFML
16. 'Stedelijke Verbindingszone in Den Haag 2008-2018', Hoofdlijnen voor inrichting en beheer Uitvoeringsprogramma 2008 – 2018, augustus 2008, Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer.

BIJLAGE 1 VIGERENDE WETGEVING

Flora- en faunawet

In 2002 is de nieuwe Flora- en faunawet in werking getreden. Het doel van de Flora- en faunawet is het in stand houden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten. De Flora- en faunawet geldt voor de aangewezen beschermde soorten in heel Nederland, dus ook buiten beschermde natuurgebieden. Bij het in stand houden en beschermen van in het wild voorkomende planten- en diersoorten wordt het 'nee, tenzij principe' gehanteerd. Dit betekent dat potentieel schadelijke handelingen per definitie verboden zijn. De schadelijke handelingen zijn opgenomen in de onderstaande verbodsbepalingen:

Art. 8: verbod op het plukken, verzamelen, afsnijden, uitsteken, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen van beschermde inheemse planten.

Art. 9: verbod op het doden, verwonden, vangen, bemachtigen of met het oog daartoe opsporen van beschermde inheemse dieren.

Art. 10: verbod op het opzettelijk verontrusten van beschermde dieren.

Art. 11: verbod op het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen of verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren.

Art. 12: verbod op het beschadigen, vernielen en uitnemen van eieren van beschermde dieren.

Art. 13: verbod op planten of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, of onder zich te hebben.

Alleen onder strikte voorwaarden zijn afwijkingen van de verbodsbepalingen mogelijk. Hiertoe zal een ontheffing ex. Artikel 75 moeten worden aangevraagd. De doelstelling van de wet is om van de beschermde soorten in Nederland duurzame populaties in stand te houden. Hiertoe dient de 'gunstige staat van instandhouding' van de soort gewaarborgd te worden. Indien het behoud van de functionaliteit van het leefgebied van beschermde soorten gegarandeerd is, zo nodig door het treffen van mitigerende maatregelen, is er geen sprake van overtreding van de verbodsbepalingen. Indien hiertoe mitigerende maatregelen nodig zijn, dient aantoonbaar volgens een ecologisch werkprotocol of een goedgekeurde gedragscode gewerkt te worden. Een ontheffing zal dan niet nodig zijn.

Ontheffing Flora- en faunawet (artikel 75)

Voor overtreding van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet kan ontheffing aangevraagd worden. Voorwaarde voor het verkrijgen van een ontheffing is dat het project geen negatief effect heeft op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten én mits het project een bij wet genoemd belang dient. Voor soorten die aangewezen zijn in de Vogel- of Habitatrichtlijnen dient het project aanvullende belangen te dienen. De beschermde soorten zijn in drie tabellen met verschillende beschermingsniveaus opgenomen. Vogels vallen buiten deze indeling en worden in de volgende paragraaf besproken. Voor algemeen voorkomende soorten (tabel 1) geldt o.a. voor ruimtelijke ontwikkelingen een vrijstelling, waardoor een ontheffing niet nodig is. Voor schaarse soorten (tabel 2) is een ontheffing niet nodig, mits gebruik gemaakt wordt van een gedragscode. Voor strikt beschermde soorten (tabel 3) zal bij ruimtelijke ontwikkelingen een ontheffing nodig zijn. Voor alle inheemse soorten geldt daarnaast de algemene Zorgplicht, waarin gesteld wordt dat schade aan alle planten en dieren, zoveel als redelijkerwijs verwacht kan worden, voorkomen dient te worden.

Vogels

Van alle inheemse vogelsoorten zijn de nesten gedurende het broeden beschermd. De meeste vogels broeden in de periode 15 maart t/m 15 juli. Voor het verstoren van broedende vogels wordt in principe geen ontheffing verleend, omdat de verstoring eenvoudig voorkomen kan worden door de activiteiten buiten het broedseizoen uit te voeren. Van ca. 15 vogelsoorten zijn de nesten jaarrond beschermd. Deze vogelsoorten zijn in vier categorieën ingedeeld⁽⁸⁾:

Cat 1 betreft vogelsoorten die het nest jaarrond gebruiken als vaste verblijfplaats,

Cat 2 betreft koloniebroeders die elk broedseizoen terugkeren naar dezelfde nestlocatie en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop,

Cat 3 betreft overige vogelsoorten die elk broedseizoen terugkeren naar dezelfde nestlocatie en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop,

Cat 4 betreft vogelsoorten die elk broedseizoen terugkeren naar dezelfde nestlocatie en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn om een nest te bouwen.

Tot slot zijn de nesten van enkele vogelsoorten (uit Cat 5) alleen jaarrond beschermd indien zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen, bijvoorbeeld als in de omgeving van een plangebied geen of onvoldoende alternatieve geschikte nestplaatsen aangeboden worden.

Voor beschadiging of vernietiging van jaarrond beschermde vogelnesten (art. 11) kan alleen ontheffing worden verleend, indien het project een belang uit de Vogelrichtlijn dient.

Gedragscode

In een gedragscode beschrijft een organisatie hoe tijdens de uitvoering van werkzaamheden de schade aan beschermde dieren en planten wordt voorkomen of tot een minimum wordt beperkt. De gedragscode moet aangeven hoe er in de praktijk "zorgvuldig wordt gehandeld". De gedragscode kan zelf worden opgesteld en ter goedkeuring worden voorgelegd aan de minister van EL&I. Indien men aantoonbaar werkt volgens een goedgekeurde gedragscode, hoeft men voor activiteiten in het leefgebied van soorten van tabel 2 geen ontheffing aan te vragen. Voor bestendig beheer en onderhoudswerkzaamheden in natuurbeheer, landbouw of bosbouw geldt de gedragscode ook voor soorten uit tabel 3, met uitzondering van de soorten die ook onder Bijlage IV van de Habitatrichtlijn vallen.

Zorgplicht

Bij elk project, op elke locatie en bij elke handeling of activiteit geldt naast de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet bovendien de 'zorgplicht'. Een ieder (van de projectontwikkelaar die achter zijn bureau werkt aan de opzet van een nieuw project tot aan de uitvoerende mensen op de bouwlocatie) dient zó te handelen, of juist handelingen na te laten, dat de in het wild voorkomende dieren- en plantensoorten geen of zo min mogelijk hinder ondervinden.

BIJLAGE 2 WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN

Datum	Tijd	Soort	Aantal	Locatie	Gedrag	Waarnemer
24-sep-15	20:09	GD	3	volkstuin zuid	Overvliegend	ML+JM
24-sep-15	20:11	GD	1	volkstuin zuid	Overvliegend	ML+JM
24-sep-15	20:12	GD	1	Midden volkstuincomplex	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	20:13	GD	1	Midden volkstuincomplex	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	20:16	GD	1	Zuidwestzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:20	GD	1	Midden volkstuincomplex	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	20:22	GD	1	Midden volkstuincomplex	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	20:23	GD	1	Midden volkstuincomplex	Overvliegend	ML+JM
24-sep-15	20:24	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:28	GD	1	Middenpad	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	20:31	GD	1	middenpad	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	20:33	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:33	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:35	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:41	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:42	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:48	GD	1	Zuidzijde	Overvliegend	ML+JM
24-sep-15	20:51	GD	1	Zuidwestzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:56	GD	1	Noordwestzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	20:59	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	21:04	GD	1	Midden aan westzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	21:09	GD	1	Zuidwestzijde	Sociale roep	ML+JM
24-sep-15	21:14	GD	1	Middenpad naast grasveld	Foeragerend	ML+JM
24-sep-15	21:19	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	21:21	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	21:23	GD	1	Noordzijde	Losse waarneming	ML+JM
24-sep-15	21:38	GD	1	Midden volkstuincomplex	Foeragerend	ML+JM
Datum	Tijd	Soort	Aantal	Locatie	Gedrag	Waarnemer
8-okt-15	19:13	GD	1	Midden	Foeragerend	JM
8-okt-15	19:15	GD	2	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:15	GD	19	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:17	GD	2	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:23	GD	1	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:24	GD	3	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:26	GD	5	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:27	GD	2	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:28	GD	4	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:28	GD	1	Zuidoostelijk richting noord	Overvliegend	JM
8-okt-15	19:29	GD	1	Zuidoostelijk richting noord	Overvliegend	JM
8-okt-15	19:30	GD	1	Leyweg	Foeragerend	JM
8-okt-15	19:31	GD	2	Zuidwest richting west	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:32	LV	2	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:33	GD	1	Zuidoostelijk richting west	Overvliegend	JM

Datum	Tijd	Soort	Aantal	Locatie	Gedrag	Waarnemer
8-okt-15	19:36	GD	4	Zuidpunt	Foeragerend	ML
8-okt-15	19:36	LV	1	Zuidwest richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:37	GD	2	Zuidelijke	Foeragerend	ML
8-okt-15	19:37	RD	2	Zuidpunt	Foeragerend	ML
8-okt-15	19:39	GD	2	Noordelijk	Foeragerend	JM
8-okt-15	19:41	GD	3	Midden richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:42	GD	1	Midden	Foeragerend	ML
8-okt-15	19:43	GD	1	Midden richting zuid	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:43	LV	1	Midden richting noord	Overvliegend	ML
8-okt-15	19:44	GD	1	Noordelijk	Foeragerend	ML
8-okt-15	19:44	LV	1	Oostzijde richting zuid	Overvliegend	ML + JM
8-okt-15	19:46	GD	1	Carry van Bruggenhof	Losse waarneming	ML + JM
8-okt-15	19:54	GD	1	Oostelijk	Foeragerend	ML + JM
8-okt-15	19:57	GD	1	Noordelijk	Foeragerend	ML + JM
8-okt-15	20:02	GD	2	Zuidelijke	Foeragerend	ML + JM
8-okt-15	20:02	GD	2	Zuidelijk richting oost	Overvliegend	ML + JM
8-okt-15	20:03	GD	1	Midden richting noord	Overvliegend	ML + JM
8-okt-15	20:06	GD	1	Noordwestelijk	Losse waarneming	ML + JM
8-okt-15	20:07	GD	1	westzijde richting zuid	Overvliegend	ML + JM
8-okt-15	20:10	GD	1	Noordwest zijde	Foeragerend	ML + JM
8-okt-15	20:13	GD	1	Midden	Losse waarneming	ML + JM
Datum	Tijd	Soort	Aantal	Locatie	Gedrag	Waarnemer
24-mei-16	21:57	GD	1	volkstuin zuid	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	22:03	GD	1	volkstuin west	Overvliegend zuid	ML & JM
24-mei-16	22:04	GD	1	volkstuin noordwest	Overvliegend zuid	ML & JM
24-mei-16	22:06	GD	1	volkstuin noordwest	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	22:07	Bos	1	volkstuin noordwest	Roep	ML & JM
24-mei-16	22:09	Bos	1	volkstuin noordwest	Ter plaatse	ML & JM
24-mei-16	22:17	GD	1	volkstuin noordwest	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	22:28	GD	1	volkstuin noord	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	22:37	GD	1	volkstuin noord	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	22:39	GD	2	parkeerterrein noord	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	22:47	GD	1	volkstuin noord	Ter plaatse	ML & JM
24-mei-16	22:52	GD	1	volkstuin midden	Ter plaatse	ML & JM
24-mei-16	22:56	GD	1	volkstuin midden	foeragerend	ML & JM
24-mei-16	23:03	GD	1	volkstuin west	Ter plaatse	ML & JM
24-mei-16	23:11	GD	1	volkstuin noordwest	Ter plaatse	ML & JM
24-mei-16	23:23	GD	1	volkstuin noord	Ter plaatse	ML & JM

Datum	Tijd	Soort	Aantal	Locatie	Gedrag	Waarnemer
15-jun-16	03:36	GD	1	volkstuin zuidwest	Ter plaatse	TS & JM
15-jun-16	03:40	GD	1	volkstuin zuidwest	Foeragerend	TS & JM
15-jun-16	03:45	GD	1	volkstuin west	Ter plaatse	TS & JM
15-jun-16	03:52	GD	1	parkeerterrein noord	Foeragerend	TS & JM
15-jun-16	03:57	Bos	1	volkstuin noordwest	Roep	TS & JM
15-jun-16	04:00	GD	1	volkstuin west	Ter plaatse	TS & JM
15-jun-16	04:10	GD	1	volkstuin zuid	Foeragerend	TS & JM
15-jun-16	04:15	GD	1	volkstuin west	Ter plaatse	TS & JM
15-jun-16	04:27	GD	1	volkstuin zuid	Foeragerend	TS & JM
15-jun-16	04:41	GD	1	parkeerterrein noord	Foeragerend	TS & JM

Legenda:

GD : Gewone dwergvleermuis

RD : Ruige dwergvleermuis

LV : Laatvlieger

Bos : Bosuil

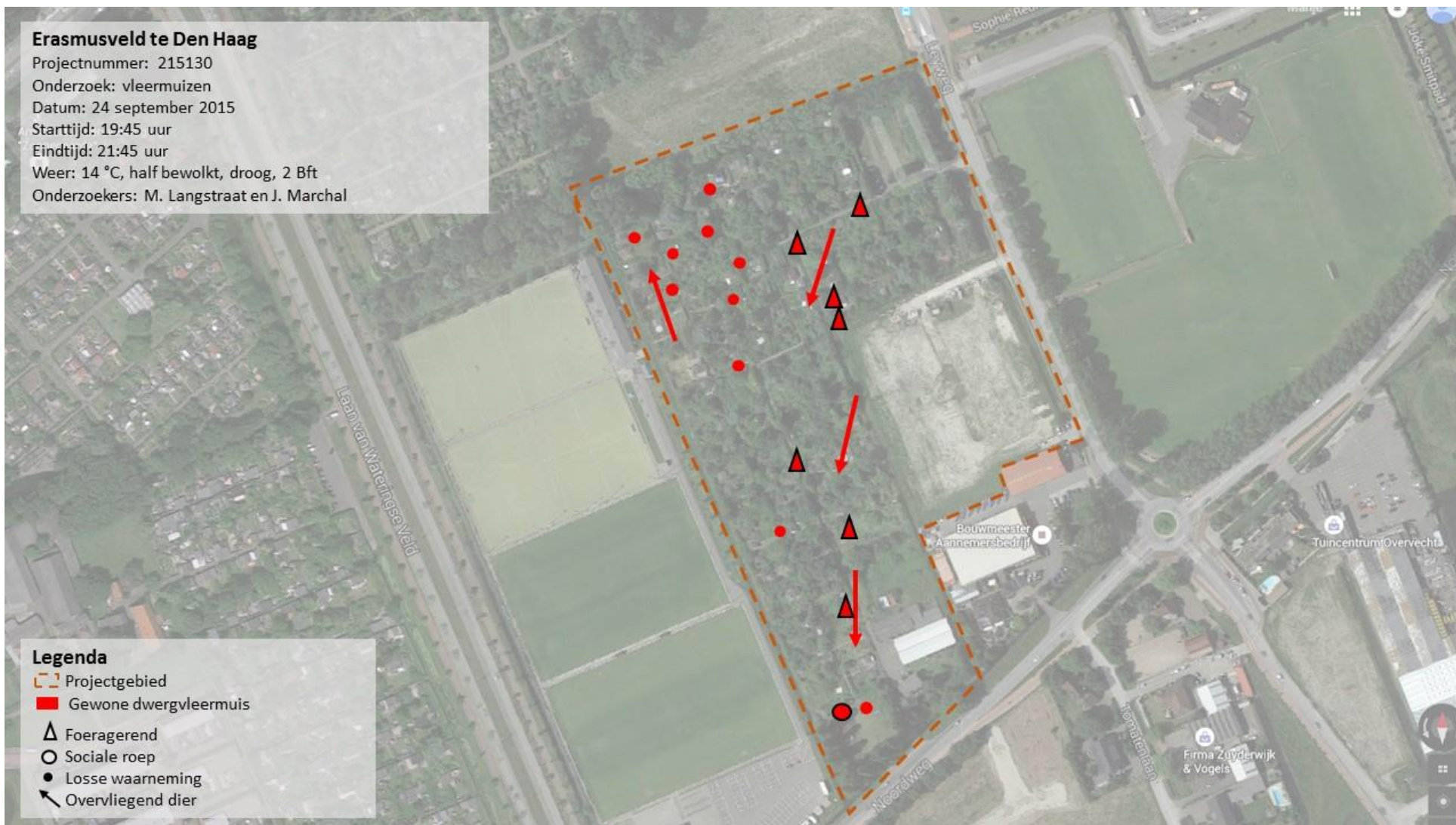
ML : ing. M. Langstraat

JM : ing. J. Marchal

TS : ing. T. Schelling

BIJLAGE 3 KAARTEN WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN

Overzicht waarnemingen najaar 2015

Erasmusveld te Den Haag

Projectnummer: 215130

Onderzoek: Vleermuizen

Datum: 8 oktober 2015

Starttijd: 19:00 uur

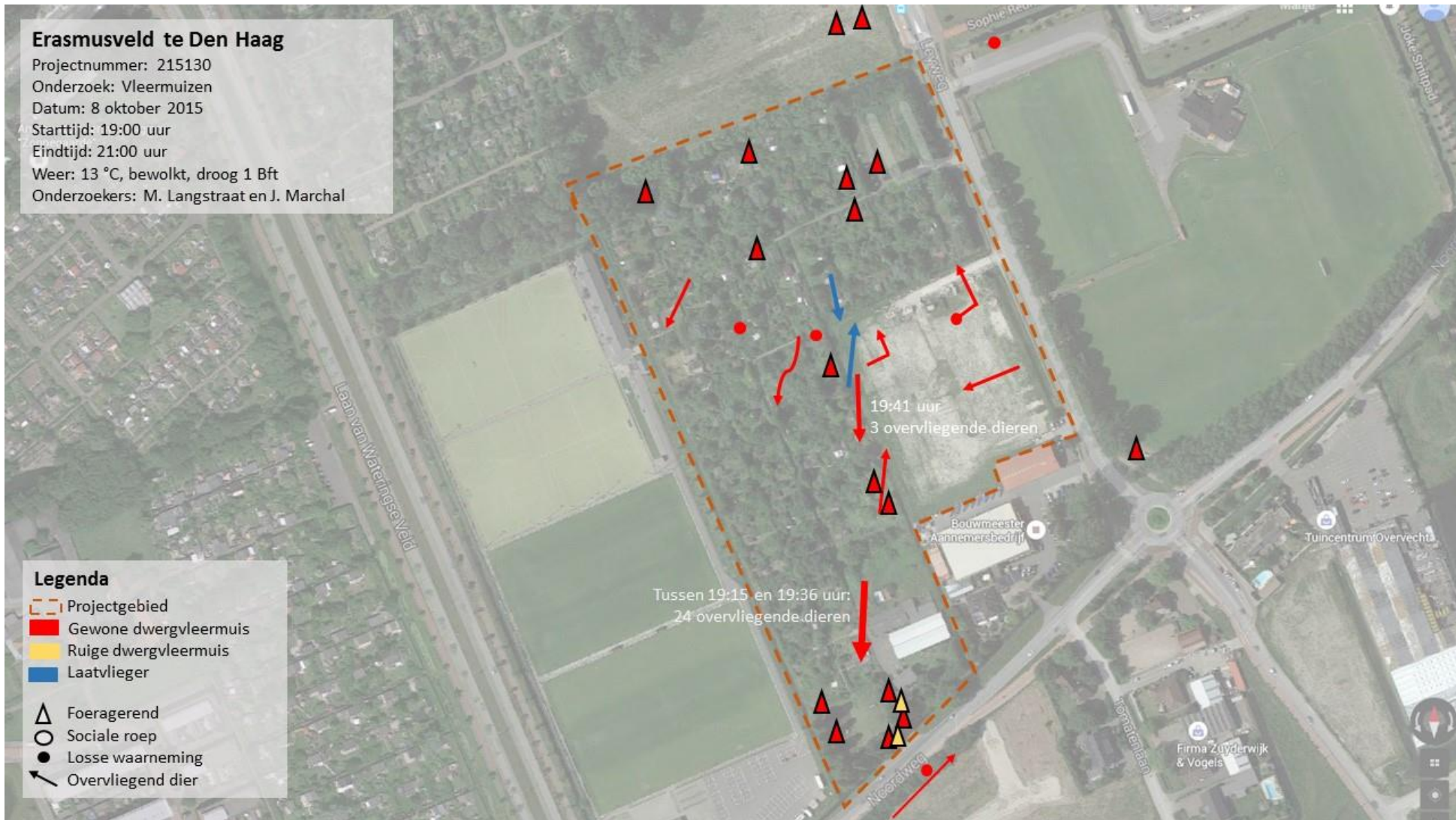
Eindtijd: 21:00 uur

Weer: 13 °C, bewolkt, droog 1 Bft

Onderzoekers: M. Langstraat en J. Marchal

Legenda

- Projectgebied
- Gewone dwergvleermuis
- Ruige dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Foeragerend
- Sociale roep
- Losse waarneming
- Overvliegend dier

Overzicht waarnemingen voorjaar 2016

Erasmusveld te Den Haag

Projectnummer: 215130

Onderzoek: vleermuizen en uilen

Datum: 15 juni 2016

Starttijd: 3:15 uur

Eindtijd: 5:00 uur

Weer: 14 °C, helder, droog, 2Bft

Onderzoekers: J. Marchal & T. Schelling

Legenda

Projectgebied

Gewone dwergvleermuis

Bosuil

Foeragerend

Roep

Losse waarneming

Overvliegend dier

